

УДК 766.05:[655.3.066:172.15]:7.091.8(477-87)"364"
DOI: 10.31866/2617-7951.8.1.2025.330437

UDC 766.05:[655.3.066:172.15]:7.091.8(477-87)"364"

СПЕЦИФІКА ЕКСПОНУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО ПЛАКАТА ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

Андрій Будник,
<https://orcid.org/0000-0002-0719-2231>
кандидат мистецтвознавства,
доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
budnik_andriy@ukr.net

SPECIFICS OF EXHIBITING A PATRIOTIC POSTER OUTSIDE OF UKRAINE

Andrii Budnyk,
<https://orcid.org/0000-0002-0719-2231>
PhD in Art Studies,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
budnik_andriy@ukr.net

Анотація

У статті аналізується реакція глядацької аудиторії за кордоном на експонований український військовий плакат у стінах відомих університетів. **Метою** дослідження є виявлення проблемних зон виставкової діяльності за межами України періоду повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну. **Методи дослідження.** Порівняльний і мистецтвознавчий аналіз. **Наукова новизна.** У статті з'ясовуються причини конфліктів, що виникають під час проведення за кордоном українських плакатних виставок, які художньо висвітлюють спротив України російському збройному вторгненню і злочини проти людяності, вчинені агресором. Аналіз меседжів у пресі та соцмережах від так званих «активних глядачів» викриває повторення ними наративів російської пропаганди і в такий спосіб – цілеспрямований вплив Росії на громадську думку громадян Європейського Союзу. **Висновки.** Виставкова діяльність вітчизняних митців за будь-яких результатів є безперечно потрібною і корисною, оскільки навіть негативне ставлення до українського культурного продукту виявляє російські впливи у локальних спільнотах і створює прецеденти для розголосу і обговорення ситуації навколо воєнної агресії в бік незалежної європейської держави, якою є Україна. Мистецтво плаката дозволяє ефективно візуалізувати проблеми війни і воєнні злочини

Abstract

The article analyses the reactions of foreign audiences to the Ukrainian war poster exhibited on the walls of famous universities. **The purpose of the study** is to identify problematic areas of exhibition activity outside Ukraine during the period of Russia's full-scale military invasion of Ukraine. **Research methods.** Comparative and art historical analysis. **Scientific novelty.** The article identifies the causes of conflicts that arise during Ukrainian poster exhibitions abroad, which artistically highlight Ukraine's resistance to the Russian armed invasion and the crimes against humanity committed by the aggressor. The analysis of messages in the press and social media from so-called 'active viewers' shows that they repeat Russian propaganda narratives, thus demonstrating Russia's targeted influence on the public opinion of EU citizens. **Conclusions.** The exhibition activities of Ukrainian artists, regardless of the results, are undoubtedly necessary and useful because even a negative attitude towards the Ukrainian cultural product reveals Russian influences in local communities and creates precedents for publicising and discussing the situation of military aggression against an independent European state such as Ukraine. Poster art allows us to effectively visualise the problems of the war and Russia's war crimes in Ukraine and convey the message to the international community. This way, graphic design performs a beneficial expository func-

Росії в Україні і доносити повідомлення до світової спільноти. В такий спосіб графічний дизайн виконує вкрай корисну викривальну функцію, фактично, стає контрпропагандою російських наративів. Отже, виставкова діяльність із суспільною дискусією довкола неї значно підвищує присутність України у європейському медіа-просторі. Втім, важливо наголосити й на іншій проблемі. Оскільки у різних країнах Західної Європи серед глядачів помітне неоднозначне ставлення до війни Росії в Україні, то часто від рішення куратора і організаторів залежить, загострювати ситуацію і прибирати спірні твори з експозиції чи відстоювати свою позицію. Тому можливість митців бути на місці і творчо відреагувати на вандалізм і фальшиві звинувачення була б найкращим рішенням у такій ситуації, але, на жаль, саме така можливість під час війни в українців обмежена.

Ключові слова:

плакат, дизайнерська освіта, міжнародні мистецькі виставки, креативний спротив російському вторгненню, засоби і прийоми графічного дизайну.

tion, becoming a counter-propaganda to Russian narratives. In this way, exhibition activities with public discussion around them significantly increase Ukraine's presence in the European media space. However, it is essential to point out another problem. Given the mixed attitudes of viewers in various Western European countries towards Russia's war in Ukraine, it often depends on the decision of curators and organisers whether to escalate the situation and remove controversial works from the exhibition or defend their position. Therefore, the ability of artists to be on-site and respond creatively to vandalism and false accusations would be the best solution in such a situation. Still, unfortunately, this is the kind of opportunity that Ukrainians have during the war.

Keywords:

poster, design education, international art exhibitions, creative resistance to Russian invasion, graphic design tools and techniques.

Вступ 1

Творча і виставкова діяльність українських митців, спричинена війною, відбувається у не завжди сприятливих умовах не тільки в Україні, а й за її межами. Періоди суцільної емоційної та матеріальної підтримки України змінюються втомою західної аудиторії, перемиканням на власний порядок денний. Означений перебіг подій потребує аналізу поточного способу ведення виставкової діяльності на користь України з метою можливої корекції.

Мета дослідження 2

Мета цього дослідження – дослідити реакцію певних кіл західного суспільства на проекти вітчизняних митців; через реакцію визначити ефективність творчої роботи української креативної молоді у розвінчуванні російських пропагандистських наративів у європейському медіа-просторі; спрогнозувати можливі зміни у виставковій політиці відповідно до нової кон'юнктури.

Методологія та аналіз джерельної бази 3

У дослідженні використовується порівняльний метод та метод мистецтвознавчого аналізу. Інформаційний потік, що супроводжує виставкову діяльність за кордонами України, істотно збільшився від початку повномасштабної агресії із зрозумілих причин безпрецедентності подій, що відбувалися. Здебільшого, подібні інформаційні повідомлення про експозиції українських

митців мають позитивний і оптимістичний характер, оскільки співчуття та емпатія до постраждалої сторони є рисами цивілізованого суспільства. Про виставкову колекцію університетської молоді вже йшлося у нашій статті, присвяченій огляду колекції плакатів дизайн-групи «Креативний спротив КНУКіМ/КУК», що була передана до відділу образотворчих мистецтв НБВУ (Донець & Будник, 2024). Однак, фокус дослідження був зосереджений саме на фіксації факту діяльності групи без ретельного аналізу випадків провокацій чи прихованого саботажу щодо показу творчості митців і графічних дизайнерів. До цього ж корпусу розвідок можна зачислити й англомовну статтю у виданні *University and War in Ukraine* (Budnyk & Donets, 2023), де розглядалися зміни в освітньому процесі, спричинені вторгненням, і вплив таких змін на реалізацію студентських плакатних проєктів саме у Польщі.

До огляду експозиційної активності вітчизняних художників від початку війни зверталася у своєму дослідженні О. Луковська (2022). У статті загалом правильно зазначалася важливість і актуальність проведення закордонних виставок і домінування плакатного жанру, однак не описувалася можлива проблематика, що виникає під час експозиційної діяльності.

Творчі діалоги між студентами київських і краківських вищих навчальних закладів аналізувалися нами у статті, присвяченій інтерпретації актуальних воєнних подій студентами-дизайнерами в міжнародних виставкових проєктах, де на прикладі робіт творчої молоді з різних країн розглядалися різноманітні підходи щодо візуального вирішення поставлених мистецьких задач (Будник, 2024). Дотичність до цікавої нам тематики можна знайти у колективній статті Я. Твердохлібової, А. Носенко та Д. Величка (2023), де розглянуто концептуальні засади виставкової діяльності вищих навчальних закладів мистецького спрямування, втім без прив'язки до воєнних дій.

Однак не завжди творча активність українських митців схвально зустрічається у локальних закордонних спільнотах, що варто розглянути на конкретному прикладі студентської виставки «Ціна свободи», яка тривала у Тюбінгенському університеті (Німеччина) у грудні 2024 р. Емпіричну базу складатимуть позитивні і негативні відгуки про виставку у німецькій пресі (в тому числі й лівого спрямування), які можна знайти на ресурсах: *Junge Welt* (Rude, 2024), *Linke liste SDS Tübingen* (SDS Tübingen, 2024), *SüdWest Presse* (Janßen, 2024).

Розгляду цих питань присвячене інтерв'ю журналіста В. Тетерука (2024) «Мистецтво плаката і битва з рашизмом» з учасниками плакатного проєкту Андрія Будника і Ренати Рахімової. До друкованих емпіричних джерел належить каталог події

«Ціна свободи» (2024) з описами самих учасників проекту до експонованих плакатів, а також, власне, самі твори.

Результати дослідження 4

Як уже зазначалося, в статті розглядаються події й експонати студентської плакатної виставки «Ціна свободи» (рис. 1), що тривала в межах міжнародного проекту із такою ж назвою у грудні 2024 р. Фінальною частиною освітньої програми, що складалася з циклу лекцій про роль плаката у періоди кардинальних суспільних змін, стала виставка в одному із найстаріших університетів Німеччини у місті Тюбінген. Освітній заклад було засновано 1477 р., а кількість студентів становить 28 619 осіб (Eberhard Karls Universität Tübingen, 2024).

Номінально проект було присвячено 35-річчю падіння Берлінської стіни (9 листопада 1989 р.), 10-літтю Революції Гідності, 20-літтю Помаранчевої революції, подіям російсько-української війни тощо. Найкраще про його концепцію свідчать рядки, опубліковані у виставковому каталозі: «Свобода – безцінна. Напевне, разом із правами людини і цінністю кожного людського життя свобода є одним із головних надбань людства і цивілізації. Утім, кожна країна, кожна нація мають сплатити, вже сплатили або платять безпосередньо зараз свою ціну за свободу» (Ціна свободи, 2024). Далі йдеться про те, що Україна, яка вже розплатилася мільйонами життів за Голодомор і Другу світову війну, продовжує класти на вітар свободи тисячі людських життів, опираючись російському вторгненню.

Висвітлити ці події – занепад хибної комуністичної ідеології і неефективної соціалістичної економіки, падіння тоталітарних режимів («Осінь народів»), спалахи громадської свідомості і, як наслідок, революції, опір агресії – було вирішено мовою плаката, як найшвидшого із всіх жанрів мистецтва у переламні моменти історії. Кожна з країн Східної Європи у цьому стрімкому процесі мала свою художню специфіку і певні символи плакатної мови, засоби і прийоми графічної візуалізації, однак всі ці твори просякнуті прагненням до свободи, як найвищої цінності.



Рис. 1. Андрій Будник, Анастасія Губенко. Офіційна афіша проекту «Ціна свободи». 2024.

Fig. 1. Andrii Budnyk, Anastasiia Hubenko. The official poster of the Price of Freedom project. 2024.

Завжди плакат діяв як суспільний резонатор або подразник, але ніколи не залишав глядачів байдужими. Показово, що і у випадку з студентським проектом сталася аналогічна ситуація.

Ще до відкриття виставки з'явився запит від місцевого журналіста Матіаса Руде щодо надання пояснення плаката «Тарган» студентки 1-го курсу Київського університету культури Ренати Рахімової. Після відкриття саме цей вже експонований твір було обклеєно листівками Соціал-демократичного студентського об'єднання СДС (SDS – Sozialistisch-Demokratischer Studierendenverband), цей процес супроводжувався відповідними дописами в соцмережах (Linke liste SDS Tübingen, 2024) і на сайті «Лівий список СДС» вже згаданої організації (SDS Tübingen, 2024). У місцевій пресі лівого спрямування розгорнулася кампанія проти виставки включно з письмовими зверненнями до ректора Тюбінгенського університету і згодом до мера міста з вимогою зупинити експонування українських творів.

Серед претензій до виставки були несподівані звинувачення. Так, у редакційному дописі Linke liste SDS без зазначення автора від 12 грудня 2024 р. «Nationalismus ist super, er muss nur von den richtigen kommen» (Націоналізм – це чудово, просто він повинен виходити від правильних людей) молодих українських дизайнерів звинувачували у відсутності жалю до «російських солдатів...», яких «...відправляють на війну недобровільно», у некритичному погляді на Євромайдан, де «радикальні праві групи відігравали значну роль у повстаннях», у прирівнюванні Путіна до Гітлера (SDS Tübingen, 2024). Сама назва допису дозволяє зрозуміти, що українські студенти, які під обстрілами та іноді за відсутності елементарних цивілізаційних норм існування здійснюють творчий опір агресору, не є «правильними» людьми. Звинувачення ж стосувались плакатів із змістових блоків «Ти ж хотів землі моєї» (рис. 2), «Putler-Hitler-Killer» (рис. 3) та окремих творів авторів (за абеткою) Анастасії Антоненко, Ярослава Люшні, Данієли Максимчук, Марини Перепелиці, Олександра Проценка, Оксани Рубленко, Катерини Сюмар, Юлії Трохимчук, Анастасії Чернової, Валерії Ястребової та інших.

Інше видання піддає критиці звернення українців до «стовпів нації» – Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка – у плакаті Руслана Рабенка «Слава Україні!» (рис. 4). На такий метафоричний прийом зображення класиків української культури із зброєю німецьким журналістом Ульріхом Янсенем було наліплено ярлик «кітчевого героїзму» (Janßen, 2024). Претензії до твору студентки Юлії Коцар «Ціна свободи» (рис. 5) з боку дописувача Матіаса Руде полягали у тому, що на ньому зображено «солдатів у кітчево-героїчних позах, зокрема командира «Правого сектора» Дмитра Коцюбайла, відомого під позивним «Да Вінчі»». Далі М. Руде вдається до відвертих і нечесних маніпуля-



Рис. 2. Змістовий блок «Ти ж хотів землі моєї...».
Анастасія Антоненко, Юлія Трохимчук,
Даніела Максимчук, Анастасія Чернова. 2022–2023.

Fig. 2. Content block "You wanted my land...".
Anastasiia Antonenko, Yuliia Trokhymchuk,
Daniela Maksymchuk, Anastasiia Chernova. 2022–2023.



Рис. 3. Змістовий блок «Putler-Hitler-Killer».
Ярослав Люшня, Марина Перепелиця,
Оксана Рубленко, Катерина Сюмар. 2022.

Fig. 3. Content block "Putler-Hitler-Killer".
Yaroslav Liushnia, Maryna Perepelytsia,
Oksana Rublenko, Kateryna Siumar. 2022.

цій щодо фотографій з прообразом для плаката, підтягуючи під свої звинувачення Степана Бандеру, якого своєю чергою безапеляційно називає «колаборантом Гітлера» (Rude, 2024). Допис є суцільним повторенням тез російської пропаганди і неперевічених фактів із зневажливим тоном, що знецінюють полеглих за свободу воїнів.

Твір Ренати Рахімової «Тарган» було звинувачено в «антикомунізмі», порівнянні Німецької демократичної республіки із тарганом (дослівно – «шкідником»), а загалом виставку було діагностовано як «антикомуністичну ... з фашистською символікою» (Rude, 2024). У підсумку два експоновані плакати було



Рис. 4. Руслан Рабенко.
Слава Україні! Героям слава!
2022.

Fig. 4. Ruslan Rabenko.
Glory to Ukraine! Glory to the
heroes! 2022.

Рис. 5. Юлія Коцар.
Ціна свободи. 2024.

Fig. 5. Yuliia Kotsar.
The price of freedom. 2024.

знищено у вандалський спосіб, а саме – «Тарган» Ренати Рахімової та «Святий воїн» Михайла Вересова (рис. 6, 7, 8, 9). Експозицію було демонтовано достроково, хоча й було проведено завершальну пресконференцію. З одного боку, описаний випадок можна трактувати як поразку, втім, дозволимо собі ідентифікувати інцидент як такий, що виявив справжнє варварське обличчя деяких закордонних прихильників російської агресії. Відсутність можливості в українських митців постійно перебувати у експозиційних просторах і відповідно реагувати на вандалізм і хибні звинувачення стають причинами безкарності проросійської частини глядачів у західних спільнотах стосовно творчості української молоді на тему війни.

Проаналізована ситуація не є поодиноким, певні проблеми виникали й під час плакатних виставок у Болгарії (Київський національний університет культури і мистецтв [КНУКіМ], 2022, 2023b), Ірландії (КНУКіМ, 2023с), Польщі (КНУКіМ, 2023а). Однак всі претензії до української сторони у згаданих випадках не мали документального підтвердження і ретранслювалися



Рис. 6. Рената Рахімова. Тарган.
2024.

Fig. 6. Renata Rakhimova.
Cockroach. 2024.

Рис. 7. Михайло Вересов.
Святий воїн. 2024.

Fig. 7. Mykhailo Veresov.
Holy warrior. 2024.

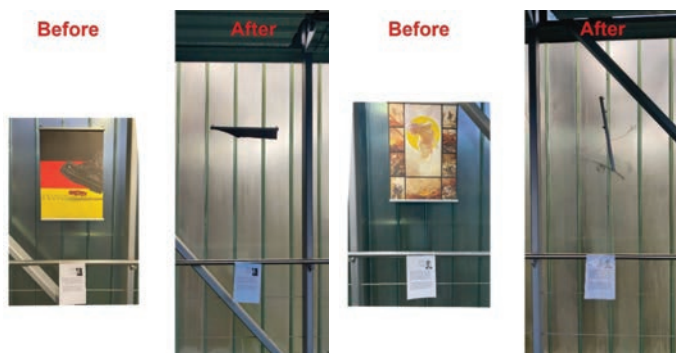


Рис. 8, 9. Приклади вандалізму по відношенню до плакатів Ренати Рахімової та Михайла Вересова. Фото автора статті.

Figures 8, 9. Examples of vandalism against posters of Renata Rakhimova and Mykhailo Veresov. Photo by the author of the article.

виключно в усіх розмовах організаторів. Так, у болгарському місті Бансько стурбованість місцевого галериста зводилася до побоювань щодо поведінки російських туристів, які вороже ставилися до творів української молоді. Втім, та сама виставка без проблем пройшла у Софії із відвідуванням представниками дипломатичних місій, що розташовані у столиці Болгарії (КНУКІМ, 2022). Під час підготовки іншої події, – виставки студентських колажів «За межами» у болгарському місті Русе, – організатори відмовилися від варіанта афіші Олександри Геймур, на якій було зображено охоплений «бавовною» Кремль (рис. 10), але погодилися на інший варіант від Дарини Чорнобай із зображенням вибухів на Майдані Незалежності (рис. 11).

У Польщі під час підготовки плакатного проекту у краківській приватній галереї «W Przyziemiu» власники висловили побажання не виставляти постер Андрія Будника «Russia kills again and again» (рис. 12), темою якого була можлива причетність Росії до авіакатастрофи біля російського міста Смоленськ



Рис. 10. Олександра Геймур. Відхилена афіша «За межами». 2022.

Fig. 10. Oleksandra Heimur. The rejected poster "Beyond". 2022.

Рис. 11. Дарина Чорнобай. Погоджена афіша «За межами». 2022.

Fig. 11. Daryna Chornobai. Agreed "Beyond" poster. 2022.



Рис. 12. Андрій Будник. *Russia kills again and again*. 2022.

Fig. 12. Andrii Budnyk. *Russia kills again and again*. 2022.

президентського літака із Лехом Качинським та польськими урядовцями 10 квітня 2010 р. Тобто навіть попри очевидну доведеність російських злочинів із літаками (збиття малазійського Боїнга 777 рейсу МН17 біля Торезу Донецької області) у деяких країнах і досі виникають перестороги щодо оприлюднення подібних візуальних матеріалів.

Наприкінці 2024 р., попри вже досягнуті домовленості щодо проведення плакатної події, ірландським організаторам не сподобалися студентські плакати про очільника держави-агресора, що стало причиною скасування заходу. Хоча до цього випадку у активі університетської групи «Креативний спротив» вже були успішно проведені дві виставки у ірландських містах Дрогеда і Дублін. Без проблемних моментів відбулися студентські експозиції антивоєнних плакатів і в Ягеллонському університеті в Кракові (Польща, 2022) і Західному університеті Тімішоари (Румунія, 2025).

**Наукова
новизна та
практична
значимість
дослідження**

5

Вперше увагу зосереджено на конфліктних моментах, що виникають під час проведення за кордоном українських плакатних виставок, які художньо висвітлюють спротив України російському збройному вторгненню і злочини проти людяності, вчинені агресором. У статті з'ясовуються причини цих конфліктів, які викривають цілеспрямовану протидію українцям, що базується на повторенні наративів російської пропаганди. До такого висновку приводить аналіз меседжів у пресі і соцмережах від так званих «активних глядачів».

Висновки

6

Виставкова діяльність українських мистців і, зокрема, дизайнерів за будь-яких результатів є безперечно потрібною і корисною, оскільки навіть негативне ставлення до українського культурного продукту виявляє російські впливи у локальних

спільнотах і створює прецеденти для розголосу і обговорення ситуації навколо воєнної агресії в бік незалежної європейської держави, якою є Україна. Фахове використання інтернаціональних дизайнерських засобів плаката для візуалізації проблем війни лише підсилює ідеологічний посыл українського суспільства і провокує наочне виявлення опортуністичних проросійських позицій певної негативно налаштованої частини до України західної спільноти. Отже, графічний дизайн виконує вкрай корисну і важливу пропагандистську функцію, що з одного боку підвищує присутність України у медіа-просторі, а з другого, виховує покоління патріотично налаштованої молоді, яка опановує засоби донесення власної думки за посередництвом візуальних комунікацій.

Список бібліографічних посилань

- Будник, А. (2024). Інтерпретація актуальних воєнних подій студентами-дизайнерами в міжнародних виставкових проєктах. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство*, 51, 131–141. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.51.2024.318368>
- Донець, О., & Будник, А. (2024). Сучасний український плакат як мистецький літопис спротиву російській агресії (колекція плакатів дизайн-групи «Креативний спротив КНУКіМ/КУК»). *Рукописна та книжкова спадщина України*, 1(32), 78–98. <https://doi.org/10.15407/rksu.32.078>
- Київський національний університет культури і мистецтв. (2022, 25 серпня). *Експозиція патріотичної графіки до Дня Незалежності України в Болгарії*. <https://knukim.edu.ua/vystavka-knukimkuk-do-dnya-nezalezhnosti-ukrayiny-v-bolgariyi/>
- Київський національний університет культури і мистецтв. (2023a, 24 травня). *Виставка актуального мистецтва молодих креаторів у Кракові*. <http://knukim.edu.ua/vystavka-aktualnogo-mystecztva-molodyh-kreatoriv-u-krakovi/>
- Київський національний університет культури і мистецтв. (2023b, 27 лютого). «За межами»: експозиція колажів у Болгарії. <https://knukim.edu.ua/za-mezhamy-ekspozycziya-kolazhiv-u-bolgariyi/>
- Київський національний університет культури і мистецтв. (2023c, 31 серпня). Патріотична графіка «Креативного супротиву» КНУКіМ&КУК в Ірландії. <https://knukim.edu.ua/patriotychna-grafika-kreatyvno-go-suprotivu-knukimkuk-v-irlandiyi/>
- Луковська, О. І. (2022). Виставкова діяльність українських митців у час війни. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрямок: Мистецтвознавство*, 42, 21–27. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi42.553>
- Твердохлібова, Я. М., Носенко, А. І., & Величко, Д. О. (2023). Виставкова діяльність як педагогічний чинник формування особистості культури. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2(143), 7–18. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2023-2-1>
- Тетерук, В. (2024, 26 грудня). *Мистецтво плакату і битва з рашизмом*. Телеканал I-UA.tv. <https://bit.ly/4jt2p2F>
- Ціна свободи: Міжнародний арт-проєкт графічного дизайну [Каталог виставки]. (2024). Тьобінген.

- Budnyk, A., & Donets, O. (2023). The Project "Creative Resistance" of Ukrainian students and professors of Kyiv National University of Culture and Arts and Kyiv University of Culture in Poland. In K. A. Gajda & A. Z. Nowak (Eds.), *University and war in Ukraine* (Vol. 58, pp.177–207). Peter Lang.
- Eberhard Karls Universität Tübingen. (n.d.). *Zahlen und Fakten zur Universität Tübingen*. Retrieved March 8, 2025, from <https://uni-tuebingen.de/universitaet/profil/zahlen-und-fakten/>
- Janßen, U. (2024, December 18). *Kunst im Krieg: Kitschig heldenhaft?* SüdWest Presse. Retrieved March 8, 2025, from <https://www.swp.de/lokales/tuebingen/kunst-im-krieg-kitschig-heldenhaft-77735716.html>
- Linke liste SDS Tübingen [@solid.sds.tuebingen]. (2024, December 12). *Heute haben wir an der Uni-Bib Flugblätter verteilt. Nationalismus ist nicht die Lösung sondern das Problem!* Instagram. https://www.instagram.com/p/DDe5y74oSfl/?img_index=1
- Rude, M. (2024, December 11). *Ausstellung in Tübingen. Kommunismus als Kakerlake*. Junge Welt. <https://www.jungewelt.de/artikel/489650.ausstellung-in-t%C3%BCbingen-kommunismus-als-kakerlake.html>
- SDS Tübingen. (2024, December 12). *Nationalismus ist super, er muss nur von den richtigen kommen*. Linke liste SDS Tübingen. <https://tuebingen.solid-sds.de/uncategorized/nationalismus-ist-super-er-muss-nur-von-den-richtigen-kommen/25665>

References

- Budnyk, A. (2024). Interpretatsiia aktualnykh voiennykh podii studentamy-dyzaineramy v mizhnarodnykh vystavkovykh proiektakh [Interpretation of current war events by design students in international exhibition projects]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Arts*, 51, 131–141. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.51.2024.318368> [in Ukrainian].
- Budnyk, A., & Donets, O. (2023). The Project "Creative Resistance" of Ukrainian students and professors of Kyiv National University of Culture and Arts and Kyiv University of Culture in Poland. In K. A. Gajda & A. Z. Nowak (Eds.), *University and war in Ukraine* (Vol. 58, pp.177–207). Peter Lang [in English].
- Donets, O., & Budnyk, A. (2024). Suchasnyi ukrainskyi plakat yak mystetskyi litopys sprotyvu rosiiskii ahresii (kolektsiia plakativ dyzain-hrupy "Kreatyvnyi sprotyv KNUKiM/KUK") [Modern Ukrainian poster as artistic chronicle of resistance to Russian aggression (poster collection of design group "Creative resistance KNUCA/KUC")]. *Manuscript and Book Heritage of Ukraine*, 1(32), 78–98. <https://doi.org/10.15407/rksu.32.078> [in Ukrainian].
- Eberhard Karls Universität Tübingen. (n.d.). *Zahlen und Fakten zur Universität Tübingen* [University of Tübingen: Facts and figures]. Retrieved March 8, 2025, from <https://uni-tuebingen.de/universitaet/profil/zahlen-und-fakten> [in German].
- Janßen, U. (2024, December 18). *Kunst im Krieg: Kitschig heldenhaft?* [Art in war: Kitschy heroic?]. SüdWest Presse. <https://www.swp.de/lokales/tuebingen/kunst-im-krieg-kitschig-heldenhaft-77735716.html> [in German].
- Kyiv National University of Culture and Arts. (2022, August 25). *Ekspozytsiia patriotychnoi hrafiky do Dnia Nezalezhnosti Ukrainy v Bolharii* [Exhibition of patriotic graphics for the Independence Day of Ukraine in Bulgaria]. <https://knukim.edu.ua/vystavka-knukimkuk-dodnya-nezalezhnosti-ukrayiny-v-bolgariyi/> [in Ukrainian].
- Kyiv National University of Culture and Arts. (2023a, May 24). *Vystavka aktualnogo mystetstva molodykh kreatoriv u Krakovi* [Exhibition of current art of young creators in Krakow]. <http://knukim.edu.ua/vystavka-aktualnogo-mystecztva-molodyh-kreatoriv-u-krakovi/> [in Ukrainian].

- Kyiv National University of Culture and Arts. (2023b, February 27). "Za mezhamy": ekspozytsiia kolazhiv u Bolharii ["Beyond": Collage exhibition in Bulgaria]. <https://knukim.edu.ua/za-mezhamy-ekspozycziya-kolazhiv-u-bolgariyi/> [in Ukrainian].
- Kyiv National University of Culture and Arts. (2023c, August 31). *Patriotychna hrafika "Kreatyvnoho suprotyvuv" KNUKiM&KUK v Irlandii* [Patriotic Graphics of the "Creative Resistance" of KNUKiM&KUK in Ireland]. <https://knukim.edu.ua/patriotychna-grafika-kreatyvnoho-suprotyvuv-knukimkuk-v-irlandiyi/> [in Ukrainian].
- Linke liste SDS Tübingen [@solid.sds.tuebingen]. (2024, December 12). *Heute haben wir an der Uni-Bib Flugblätter verteilt. Nationalismus ist nicht die Lösung sondern das Problem!* [Today we distributed leaflets at the university library. Nationalism is not the solution, it's the problem!]. Instagram. https://www.instagram.com/p/DDe5y74oSfI/?img_index=1 [in German].
- Lukovska, O. I. (2022). Vystavkova diialnist ukrainskykh myttsiv u chas viiny [Exhibition activities of Ukrainian artists in time of war and about war]. *Ukrainian Culture: The Past, Modern, Ways of Development. Branch: Art Criticism*, 42, 21–27. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi42.553> [in Ukrainian].
- Rude, M. (2024, December 11). *Ausstellung in Tübingen. Kommunismus als Kakerlake* [Exhibition in Tübingen. Communism as a Cockroach]. Junge Welt. <https://www.jungewelt.de/artikel/489650.ausstellung-in-t%C3%BCbingen-kommunismus-als-kakerlake.html> [in German].
- SDS Tübingen. (2024, December 12). *Nationalismus ist super, er muss nur von den richtigen kommen* [Nationalism is great, it just has to come from the right people]. Linke liste SDS Tübingen. <https://tuebingen.solid-sds.de/uncategorized/nationalismus-ist-super-er-muss-nur-von-den-richtigen-kommen/25665> [in German].
- Teteruk, V. (2024, December 26). *Mystetstvo plakatu i bytva z rashyzmom* [Poster art and the battle against racism]. Telekanal I-UA.tv. <https://bit.ly/4jt2p2F> [in Ukrainian].
- Tsina svobody: Mizhnarodnyi art-proiekt hrafichnoho dyzainu [The price of freedom: An international graphic design art project] [Exhibition catalog]. (2024). Tiubinhen [in Ukrainian].
- Tverdokhlibova, Ya. M., Nosenko, A. I., & Velychko, D. O. (2023). Vystavkova diialnist yak pedahohichnyi chynnyk formuvannia osobystosti kultury [Exhibition activity as a pedagogical factor in the formation of the personality of culture]. *Scientific Bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 2(143), 7–18. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2023-2-1> [in Ukrainian].

Надійшла: 29.12.2024; Прийнята: 13.03.2025
Стаття вперше була опублікована онлайн 23.05.2025



This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.